

1. *Методичне опрацювання*

Надія ТИМКІВ,
доцент Івано-Франківського
національного технічного
університету нафти і газу;

Юлія РОМАНЕНКО,
редактор відділу ж-лу «Дивослово»

ФІЛОСОФІЯ ПОВНОТИ ЖИТТЯ В НОВЕЛІ «МАРІЯ»

Мета: розкрити історичні умови написання новели «Марія», з'ясувати ідейну спрямованість та філософський зміст новели, простежити автобіографічні мотиви у створених образах; формувати вміння аналізувати експресіоністський твір, характеризувати його підтекст, досліджувати символічність образів, удосконалити навички виразного читання прозового тексту; виховувати шанобливе ставлення до батьків, спонукати замислитися над роллю кожної людини в історії рідного народу.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Методи, прийоми і форми роботи: аналіз художнього тексту, коментування, бесіда, тестові завдання, колективне опрацювання схеми; «Незакінчене речення».

Епіграф: Я люблю мужиків за їх тисячолітню, тежку історію, за культуру, що витворила з них людей, котрі смерті не бояться. За того, що вони є, хоть пройшли над ними бурі світові і повалили народи і культури. Є що любити і до кого прихилитися. За них я буду писати і для них.

Життя, ой яке воно файне у своєму болю й радості.

В. Стефанік

Перегляд уроку

Мотивація навчальної діяльності.

Робота з епіграфом. Прочитайте другий епіграф до уроку, прокоментуйте його зміст. Поміркуйте, чи може життя складатися лише з радісних або тільки з прикрих подій.

Учитель. Кожне людське життя – це неповторний шлях, на якому трапляються і радісні, й сумні події, що формують досвід, гартують волю особистості, дають їй змогу відчувати себе мислячою й чуттєвою істотою, здатною співпереживати, радіти, любити. Особливе значення для набуття досвіду мають ті моменти, які спонукають людину виявити свій характер, продемонструвати мужність, силу духу. Подолання перепон, терпіння страждань, переборювання труднощів – усе це робить нас фізично сильнішими, духовно багатшими й мудрішими. Наша душа ніби гартується впродовж усього життя. Одним із прекрасних мистецьких зразків змалювання такого гарту є новела Василя Стефаніка «Марія», де автор зображує жінку, на долю якої випало багатостраждальне життя, не позбавлене, однак, і щасливих миттєвостей. Аналіз цього твору допоможе нам по-новому осмислити події власного життя, навчить оцінювати наші вчинки з погляду народної моралі, основою якої є любов до життя в усіх його виявах.

Оголошення теми й мети уроку.

Актуалізація опорних знань.

Бесіда

• Чому у творчості Василя Стефаніка сталася перерва тривалістю в 16 років?

(1 січня 1900 року помирає письменникова матір. Стосунки з батьком, які й до того часу були вкрай напруженими, тепер остаточно зіпсувалися. Уже через кілька місяців після жіночої смерті Семен Стефанік одружується з дівчиною – ровесницею власного сина. Цього син не зміг йому пробачити. Залишившись без батькової фінансової підтримки, без теплої материнського слова, він мусив міркувати, як заробляти собі на прожиття. Вихід його збірок, підтримка критики і друзів не дуже допомагали. Написане за кілька років автор знищив як непридатне для друку. З тих часів збереглися хіба що поодинокі твори і фрагменти, писані в листах до рідних і друзів. Відтак Стефанік активно взявся за громадську роботу, яка виснажувала його морально й фізично. Часу на літературу майже не лишилося. Родина, робота, громадські справи – таким було його життя на початку століття.)

• Що змусило письменника знову взятися за перо?

(Події Першої світової війни стали тематичною основою новелістики другого періоду творчості Василя Стефаніка. Смерть Івана Франка, який був мистецьким взірцем і близьким другом письменника, – страшна втрата, яку могла втамувати лише цілоденна літературна праця в ім'я пам'яті про цю славетну людину. Саме Франкові, про якого колись писав, що його «може єдиного з українських великих письменників найбільше любити», присвятив після довгих років мовчання новелу «Марія».)

Опрацювання нового матеріалу.

Мультимедійна презентація. Подивіться презентацію про історичну основу новели «Марія» «Над його селами й містами, полями й горами пройшла, як смерч, все знищуючи на своєму шляху, війна». Законспектуйте цей матеріал, запишіть на полях свої запитання для бесіди за змістом новели.

Методична ремарка. У супроводі світлин із зображенням подій і учасників Першої світової війни на екрані подано текст, який звучить з голосу вчителя, про історичну основу новели «Марія».

Перша світова війна почалася 1 серпня 1914 року. Україна була в епіцентрі боротьби: в Галичині, Буковині, Прикарпатті розгорнулися бойові дії. Наша держава на той час була об'єктом територіальних зазіхань з боку воюючих імперій – Російської та Австро-Угорської. Українці опинилися по різні боки барикад (залежно від російського чи австро-угорського підданства). У підросійській Україні соціал-демократичні організації закликали не підтримувати війни, а вимагати автономії. Це створило

урядові сприятливі умови для виступу проти національно-демократичних сил. Царизм також планував, захопивши Галичину, остаточно придушити український рух. Більшість галичан підтримала Австро-Угорщину у протистоянні з царською Росією.

«Ненаситність царської імперії загрожує... нашому національному життю... яке знайшло охорону в конституційному ладі австрійської держави», – говорилося в Маніфесті Головної Української Ради у Львові від 3 серпня 1914 року. «Український січовий союз» сформував легіон Українських січових стрільців, а на його основі – регулярний полк із добровольців, який брав активну участь в обороні від царських військ. Молоді галичани сподівалися, що воюватимуть за інтереси поневоленого царською імперією українського народу... Вони не вважали себе ні класовими, ані державними формуваннями. Насправді ж їх використовували імперські сили. Як і українську наддніпрянську молодь, їх було кинуто на братовбивчу війну.

Війна виснажує сили українського народу: занепадає виробництво, убожіють люди, масово гине молоде покоління. Попри це лишаються незнищеними в часопросторі ті цінності, які еднають українців у націю. Які саме, дізнаємося, проаналізувавши зміст новели «Марія».

Аналіз змісту твору.

Тестові завдання

Методична ремарка. За допомогою наведених запитань учитель швидко перевірить готовність класу до роботи з текстом новели, з'ясує, наскільки уважно школярі прочитали і чи глибоко осмислили твір. Кожен учень дістає картку з тестовими завданнями, самостійно опрацьовує її, потім міняється картками із сусідом по парті і, слухаючи правильні відповіді, які називає вчитель, перевіряє роботу однокласника.

1. Часопростір, у який подумки переноситься Марія, сидячи коло хати
  - А майбутнє України
  - Б кращі далекі землі
  - В минуле родини
  - Г власне дитинство
2. Коли не пустила меншого сина зі старшими на війну
  - А раділа, що хоч один коло матері лишився
  - Б шкодувала, що двоє старших теж не zostалися
  - В втішалася тим, що коло неї є ще й доньки
  - Г розкаялася й побігла наздоганяти старших, щоб узяли брата з собою
3. Громадянська позиція і поведінка синів вибликали в Марії
  - А співчуття
  - Б повагу й гордість
  - В обурення
  - Г спротив
4. На Сибір за те, «що царя називав катом», забрано
  - А старшого сина
  - Б середнього сина
  - В молодшого сина
  - Г чоловіка
5. Марія зустріла козаків-«завойовників»
  - А вороже
  - Б привітно
  - В жартуючи
  - Г байдуже
6. Від непроханих гостей Марія захищала образ
  - А Шевченка
  - Б святого Миколая

- В Божої Матері
  - Г Ісуса Христа
7. Серце жінки козаки розтопили
    - А піснею
    - Б розповіддю про її синів
    - В скупою чоловічою сльозою
    - Г поведженням з образом
  8. Символом єднання всієї України стала в новелі
    - А материнська туга
    - Б Шевченкова могила
    - В визвольна війна
    - Г рідна хата
  9. Описуючи Марію («була жвава така, що і зізвуду ймила би на кінчик серпа»), автор використав
    - А гіперболу
    - Б метафору
    - В порівняння
    - Г перифразу
  10. З-поміж імен Маріїних синів не було імені
    - А Андрій
    - Б Михайло
    - В Іван
    - Г Дмитро
  11. Марія пригостила козаків
    - А хлібом
    - Б салом
    - В молоком
    - Г кашею
  12. Гости в Маріїній хаті поводитися
    - А зухвало
    - Б нахабно
    - В обережно
    - Г чемно

Бесіда за змістом новели.

Якою автор змальовує Маріїну хату?

Чому Марія чекає на «гостей» надворі?

Про що згадує жінка?

Який свій учинок і досі матері соромно згадувати?

Як зустрічає козаків господина?

Чому жінка врешті повірила прибульцям?

Аналіз сюжету твору.

[?] Чи можна назвати сюжет новели класичним?

(*Ні, бо тут традиційні елементи, як-от: експозиція – Марія на призьбі; зав'язка – прихід козаків, розвиток дії – розмова з «гостями», кульмінація – виступ сивого козака і розв'язка – козацька пісня, – переплетені з позасюжетними вкрапленнями: рефлексійними звертаннями до минулого головної героїні та інших персонажів, ліричним відступом-описом внутрішнього стану Марії під час слухання пісні, малюванням жасливих картин війни.*)

[?] Яку роль у сюжеті твору відіграє поданий уривок? Виразно прочитайте його, передаючи відповідний настрій.

Тікало все, що жило. Ще недавно нікому доріг не ставало. Діти несли за ними добуток, одні одних стручували в провали, ночами ревіли корови, бляли вівці, коні розбивали людей і самих себе.

За цими здурілими людьми горів світ, немов на те, щоби їм до пекла дорогу показувати. Всі скакали в ріку, що несла на собі багрянту заграву і подобала на мстивий меч, який простягся здовж землі. Дороги дудніли й

скрипіли, їх мова була страшна і той зойк, що родився зі скаженої лютої, як жерло себе залізо і камінь. Здавалося, що земля скаржитися на ті свої рани.

А як стрінулися над рікою, то гармати виважували землю з її передвільної постелі.

Хати підлітали вгору, як горючі пивки, люди, закопані в землю, скам'яніли й не могли підвести руки, щоби перехрестити діти, червона ріка збивала шум з крові, і він, як вінок, кружляв коло голов трупів, які тихенько сунули за водою.

[?] Який момент у творі можна назвати кульмінаційним? Свою думку обґрунтуйте.

(Кульмінацією твору є виступ старого козака, який після чергових звинувачень Марії у злочинних намірах не витримав і скинув з себе одягу, демонструючи, що не має сорочки, що з великого скарбу в нього є лише хустка, яку мати поклала, щоб побратими накрили очі, коли прийде смертний час. Відтак Марія зрозуміла, що її «гості» – це ті самі українці, яких так поважали її сини, що й вони вболівають за долю України, тільки невідомо чому отинилися у ворожому таборі. І на підтвердження цього усвідомлення залунала пісня.)

[?] Для чого автор вводить у текст епізод із Шевченковою могилою?

(Це не просто спогади односельчанки, а насамперед ще один доказ на користь єдності українського народу з обох боків Дніпра, а також виразний штрих до створення образу старшого Маріїного сина.)

Дослідження автобіографічних мотивів.

Проблемне запитання. Чи є в новелі «Марія» автобіографічні мотиви?

Методична ремарка. Учні спробують відповісти на це запитання одразу. Коли вони не впораються самотужки, учитель запропонує послухати подану інформацію й виконати кілька наступних завдань, аби переконати учнів, що твір вписано в автобіографічний контекст.

Слово вчителя. Прототипами багатьох новел Василя Стефаника були реальні селяни. Не становить винятку і Марія, котра, як згадував письменник у статті «Під вражінням вистави “Землі”», «...донедавна жила тут, близько коло мене. Умерла в більшим завзяттю, ніж по програній війні, а сини її розлізлися десь по світі. Вона до смерті, ця Марія, панувала над оточенням».

Однак у цьому разі, крім традиційного прототипу, на характер образу вплинула матір письменника. Як видно з його листів, саме вона була для нього головною людиною в житті, яка розуміла й підтримувала його. Син часто відвідував хвору матусю, а вона, узявши синову руку, казала до нього: «Діти, діти, кілька вас маю, а так, як бих вас не мала! Ти десь світами отуда блукаєш, не знаю, чи би то за мої, чи за татові гріхи». Як це нагадує Маріїні слова: «Діти мої, сини мої, де ваші кістки білі? Я піду збираю їх і принесу на плечах додому».

Активна громадська діяльність і радикальні політичні погляди Стефаника завжди були в родині письменника предметом батькових докорів і матеріної гордості. «Тато робить мені гірки докори, що, каже, через твоє радикальство та арешти матір загониш у гріб. Розумієся, тут виходить на світ і злоба батькова на мене за то, що я не ходив слідами розби-

шаки-дуки, а слідами коханої матінки. Вона не може говорити, але зором ласкавим заперечує слова тата».

Матір любив понад усе. Коли прийшов час помирати, звернувся до рідних із такими словами: «То, небожета, мені вже треба йти до моєї мами».

◆ Прочитайте подані фрагменти описів Стефаникової матері, узяті з його листів до В.Морачевського. Знайдіть у новелі портрет Марії. Що спільного в цих жінок? Які художні деталі використав автор, зображуючи їх?

Признатися, то мене разило не раз обличчє матери. Здавалося мені, що воно прикрите вельонкою і із-за неї тяжко було доглянути душу люцку. Тепер вельонка тяжкої праці і натуги спала, і обриси стали чисті. Так і пашисть із них любов'ю!

Здається мені, мабуть, в горячці, що ліпші частини мене то дотикають худорлявих єї рук, то чують мозолі єї згарованих пальців, то слухають страдальний голос єї тихої муки... Вона всміхається, але лице єї гет споважніе, як іскри перекинуться в очі страшні, блискучі...

◆ Особливу роль у становленні Стефаника як митця і українця відіграв Шевченко. За свідченнями дослідників, на той час у Львові було всього п'ять «Кобзарів», а в Коломиї єдиний – у Стефаника. У вересні 1903 року під час поїздки Україною новеліст відвідав Шевченкову могилу в Каневі. З неї він «поклонився всій Україні».

Як цей образ-символ автор використав у новелі «Марія»? Зверніть увагу на те, що саме старший Маріїн син звернувся до односельців із промовою з вершини символічної шевченківської могили.

Аналіз образної системи твору.

[?] Хто головні персонажі твору?

(Марія, її сини, козаки.)

[?] Якими постають українці ворогуючих таборів? Чого більше в них – відмінного чи подібного?

(Спочатку нам здається, що нападники, яких чекає під хатою Марія – це абсолютно негативні персонажі, однак коли вони звертаються до жінки дуже чемно, з повагою поводяться в її хаті й віддають останні хустки, щоб пов'язати портрет Кобзаря, ми, як і Марія, бачимо, що це ті самі українці, яких поважали Маріїні сини. Українці, що отинилися з іншого боку барикад. У них немає слів для виправдання братовбивства, але віра в них та, що і в Маріїних синів, і пісень вони тих самих співають. І згадує жінка, що найменший син її в одному з ними таборі був, поки на Сибір етапом не повели за крामолу. І чує мати серцем, що всі вони – її сини, і не вороги вони один одному, а така вже гірка доля у нашого народу, що «ми самі один одного ріжем». Незважаючи на те, селянки не визнають козаків своїми: “Це ж не наше військо. Вони такі, як у книжках писано здавна або малювано на образах, як вони ще наші були”. А тепер вони московські, однак відчувують духовну спорідненість із ними: «Ваші пісні такі самі, як Маріїних синів...».)

[?] Чи можна вважати Маріїних синів типовими представниками тогочасної прогресивної молоді інтелігенції? Міркування проілюструйте цитатами з новели.

(Аналізуючи біографічні елементи в новелі, ми вже згадували про те, що Марійн старший син має децю спільне з самим автором. Життєвий вибір хлопців зумовила освіта, яку вони здобули завдяки материній наполегливості й турботі: «Пішли до школи. Ходила за ними по всіх містах, носила на плечах колачі й білі сорочки...» Разом з освітнім рівнем зростала й національна свідомість юнаків. Вони розуміли, яку велику просвітницьку роботу слід вести поміж односельців, аби проторувати гідне життя кожному на власній землі. У Стефаникові часи це було непоодиноким явищем: «На вакації з'їздилися товариші її синів з усіх усядів, хата наче ширшала, двором ставала. Співали, розмовляли, читали книжки, ласкаві до простого народу, і наряд до них прилип, коло них цвів: збирався їх розумом добувати мужицьке право, що пани з давендавна закопали в палатах. Ішли лавою з хоругвами над собою, і пани їм проступалися». Коли почалася війна, жоден не розмірковував ні хвилини: віддали своє життя за рідний край усі як один. Отже, в образах Марійних синів автор змалював типових молодих українських інтелігентів, до яких він і сам належав.)

◆ Розкрийте символічність і психологізм образу Марії, відповідаючи на подані запитання.

Методична ремарка. Оскільки образ є наскрізним у творі й багатограним за своїм прихованим змістом, доречно буде провести окрему бесіду, присвячену Марії, де розкрити не тільки образ, а й дослідити художні прийоми, за допомогою яких автор змалював свою героїню.

❓ Коли ми бачимо Марію вперше? Що особливого в її портреті помічаємо?

(Читач зустрічається з Марією в той день, коли вона, сховавши доньок у льоху, на призьбі власної хати-пустки чекає на «свіжих козаків». Вражає погляд жінки, її «великі, нещасні очі, які шукали на дні душі скарбів цілого життя». Єдиним штрихом натякнувши на багатий досвід і душевну глибину, автор дає читачеві зрозуміти, що перед ним непересічна особистість, доля якої потребує пильної уваги.)

❓ Якою була молода Марія? Чим раділа, за що переживала? Чи була доля прихильною до неї?

(Здорова, міцна й витривала, вона народила своєму чоловікові трьох таких же дужих тілом і духом синів. Була безмежно щаслива працею і дітьми. Нічого не боялася, ладна була задля дітей добути й зірку з неба. Вона не просто годила дітям – жила їхнім життям.)

❓ Чи змінювалася мати під впливом своїх синів?

(Вона зростала разом з ними духовно. Тільки раз виявила свою слабкість як мати, що понад усе любить своїх дітей: «Виймила з рукава ніж і сказала: найменший, Дмитро, най лишиється, а ні, то закопає зараз у себе ніж». Однак дуже скоро жінка зрозуміла свою помилку і виправила її: «Біжім, синку, за ними, аби-м їх здогонила, най мені, дурній мужициці, простяття. Я не знала добре, я не винна, що моя голова здурила, як тота Україна забирає мені діти...»)

❓ Як Марія зустрічає непроханих гостей?

(Сміливо говорить з ними, виказуючи у вічі загарбникам своє ставлення до них: «...йдіть грійтеся в

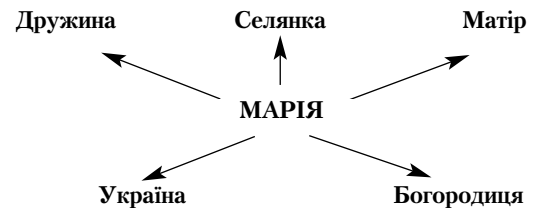
студеній хаті... А мене можете отут бити нагайками, а на коханку, як видите, я вже стара».)

❓ Перечитайте епізод, у якому Марія слухає козацьку пісню (від слів «Марія отворила широко очі на козаків...» до «...пісня стає у Бога коло порога і заносить скаргу...»). Про що вона думає в цей час? Прокоментуйте слова: «Пісня випростовувала її душу».

(Жінка багато пережила за свій нелегкий вік. Вона усвідомлює важливість усіх подій, що сталися в її житті. Здатна аналізувати й мислити масштабно, вписуючи власний життєвий досвід у контекст суспільно-історичних обставин. Її душа, збагачена цим досвідом, годинами щастя і трагічними подіями, наповнюється скарбами життєвої мудрості, без якої людське життя позбавлене сенсу.)

◆ Прокоментуйте подану схему образу, подавши власні коментарі до кожного компонента. (Текст, виділений курсивом, учні мають вписати самостійно.) Котрі з іпостасей, у яких виступає в новелі Марія, можна назвати символічними?

Була опорою Односельчан-Марія понад для чоловіка, однак ки поважають Ма-усе любить своїх із його боку не ма-рію, і не тільки че-синів, проте вона ла жодної підтрим-рез синів. Вони для них не лише ки своїм учинкам і відчують силу мати, а насамперед міркуванням. Він, духу цієї жінки, однодумець, який як і батько самого яка стільки пере-серцем уболіває і Стефаника, не по-жила на своєму за їхнє життя, і за діяв поглядів сво-віку: «В селі ні од-перемогу їхньої їх дітей і не розу-на мама так не ба-ідеї. мів, чому жінка нує за синами». стоїть за них го-рою: «Твоя голова їх вівчила, нехай тепер і сивіє».

Образ України-матері, Марія – не випадково об- яку роздирають на шматки ране ім'я. Назвавши свою ге- братовбивчі війни, сим-роїню саме так, автор під- волічно переданий через об-креслив її зв'язок із Божою раз Марії: «...вона, тая Ук- Матір'ю, яка віддала власно-раїна, плаче й голосить за го сина на смерть заради своїми дітьми; хоче, щоби бу-спасіння людства. Жінка ли всі вкупі». Для неї й чужі знає, що жертва її синів не сини стають рідними, коли марна. Тужачи за ними, вона вони ті самі свідомі українці, свідомі тієї високої місії, яку які воюють за волю рідної вони виконують, тому не землі. Віддає вона козакові втрачає сили духу, хоча й не синову сорочку, демонстру-сподівається діджати їх жи-ючи єдність усього ук-вими: «Діти мої, сини мої, де раїнського народу, що сам ваші кістки білі? Я піду знищує себе, виконуючи чу-збираю їх і принесу на пле-чах додому! <...> Підлізла Марія на грабки, виймила зі скрині сорочку і подала роз-дягнутому. – Вбирай, це з мого сина; Бог знає, чи верне, чи буде її носити».

❓ Чому автор не дає розлогіх характеристик героїні? Яку роль відводить художній деталі? Прокоментуйте визначення письменником власних персонажів як «образів без рамки».

(Стислість викладу зумовлена, по-перше, жанровими особливостями твору. У новелі немає місця розлогим портретним описам, внутрішнім монологам чи ліричним відступам. Тому письменник кількома влучними штрихами передає всю повноту образу. Сиве волосся, яке стало таким за одну ніч, великі очі, що зазирали глибоко в душу, фізична сила, яка збереглася до старості – ось кілька деталей, що їх використав автор для змалювання героїні.)

◆ Знайдіть художні деталі й випишіть відповідні цитати, які характеризують внутрішній стан жінки на різних етапах її життя.

◆ Прочитайте характеристику творчої манери В. Стефаніка. Доведіть цю тезу, ілюструючи міркування цитатами з новели «Марія».

Він завжди знає, як за допомогою найпростіших засобів досягти найбільшого враження... Його новели – як найкращі народні пісні, в яких нема риторики, ані сентиментальності, а тільки наочне, голе, просте, не підфарбоване життя, часто дуже сумна дійсність, але оздоблена золотом найправдивішої поезії (І. Франко).

◆ Вибудовуючи власний роздум, скористайтеся інформацією, поданою на інтерактивній дошці.

В. Стефанік створив в українській літературі жанр реалістично-психологічної новели, для якої характерні психологізм, драматизм зображуваних подій, глибокий, але прихований ліризм і лаконізм, зосередження основної уваги не на описі зовнішніх подій із життя сільського люду, а

на відтворенні душевних трагедій, породжених соціальними та іншими причинами. Стислості творів письменника підпорядкована й побудова їх. Він не вдався до етнографічних описів сільських звичаїв і обрядів, не подавав широких пейзажних картин. У його новелах майже немає історії формування персонажів. Автор мало говорить від себе, більше говорять чи роздумують його персонажі. Тому велику роль у новелах відіграють діалоги й монологи. Крім того, Стефанік не визнавав багатослів'я. Він домагався, щоб кожне слово було вагомим, образним і вивіреном на слух, промовляло на повен голос. Концепція поезики художнього тексту В. Стефаніка – максимальне наближення до реалій життя через психологію художніх типів.

Підсумок уроку.

◆ Прокоментуйте слова М. Коцюбинської. Як вони відображають ідейний задум проаналізованої новели? Чому твір «Марія» актуальний для нас?

В наш час – час загальної стандартизації і морального збайдужіння, коли моральну аморфність підносять до рівня норми людської поведінки і неминучої умови людського існування, люди інтуїтивно, а то й свідомо тягнуться до морального очищення, шукають глибинних духовних джерел, до яких можна припасти, щоб вдовольнити свою духовну спрагу... У колі цих шукань – нове прочитання християнських духовних цінностей, намагання заново відродити принципи народної моралі. І тут Стефаніків досвід на часі.

«Незакінчене речення».

«Будувати себе», за В. Стефаніком, означає ...

«Душевна робота» – це ...

Гартують людину лише ...

Домашнє завдання. За мотивами новели В. Стефаніка «Марія» написати твір-роздум на тему «У повноті життєвих випробувань зростає душа».

Рекомендована література

1. Л е с и н В. Славетний новеліст / В. Лесин // Стефанік В. Вибране / упоряд. В. Лесин, Ф. Погребенник. – Ужгород : Карпати, 1979. – С. 5–27.

2. М а ф т и н Н. «...Бо Україні потрібні діти»: (До вивчення в школі новели В. Стефаніка «Марія») / Н. Мафтин // Дивослово. – 1998. – № 8. – С. 41–44.

3. М у з и ч к а М. Штрихи до біографії Василя Стефаніка / М. Музичка // Дивослово. – 1995. – № 5–6. – С. 30–32.

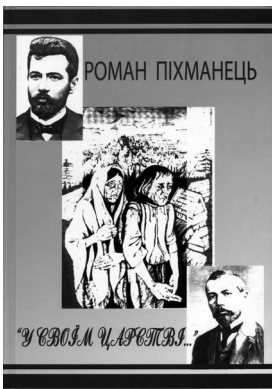
4. П о г р е б е н н и к Ф. Сторінки життя і творчості Василя Стефаніка / Ф. Погребенник. – К. : Дніпро, 1980.

5. С л о н ь о в с ь к а О. Василь Стефанік – майстер психологічної новели / О. Слоньовська, Б. Сушевський // Українська мова та література. – 2001. – № 3.

6. С т е ф а н і к В. Камінний хрест / В. Стефанік; упоряд. І. Андрусика. – К. : Школа, 2007.

7. Т о к а р и к М. Новели Василя Стефаніка як експресіоністичне відображення дійсності / М. Токарік // Дивослово. – 2003. – № 2. – С. 64–66.

Книжки, подаровані редакції

Піхманець Р. «У своїм царстві...» – Снятин : ПрутПринт, 2010. – 252 с.

Роман присвячено з'ясуванню художньо-творчої сутності Василя Стефаніка. Відтак у структурі оповіді поєднуються тексти новеліста з авторським словом. За жанровими ознаками «У своїм царстві» відповідає визначенню «психологічний роман». Твір побудовано здебільшого у формах внутрішнього монологу й потоку свідомості, хоча форми викладу автор постійно змінює, комбінуючи найрізноманітніші сюжетно-композиційні й наративні елементи. Безпосередньо подієвий час охоплює початкові етапи творчої кризи письменника. Така екзистенційна ситуація дозволяє заглибитись у себе, збагнути свій внутрішньо-об'єктивний стан, зрозуміти витоки кризи, її глибинні причини й імпульси, а також ретроспективно заглибитись у минуле і в складні перипетії свого життя.